

มติชนรายวัน
พ.ศ. 30 ก.ย. 53

ดินสออันคลาสสิก

วรากรณ์ สามโกเศศ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

สิ่งที่คลาสสิกไม่จำเป็นต้องยุ่งยาก หรือซับซ้อน หรือมีราคาแพง ดินสอธรรมดา ๆ นี้แหละคลาสสิกอย่างแท้จริง ถึงแม้จะผ่านร้อนผ่านหนาวมากกว่า 400 ปีแล้วก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตอย่างมีบทเรียนให้ขบคิด

ในสมัยอียิปต์และโรมันเมื่อกว่า 2,000 ปีมาแล้ว มีการใช้แท่งโลหะบาง ๆ เป็นวัสดุเขียนอักษรลงบนกระดาษยุคแรกที่ทำจากต้นกก (papyrus) คำว่า pencil มาจากคำในภาษาละตินว่า pencilius ซึ่งหมายถึง “little tail” (เข้าใจว่าวัสดุที่ใช้เขียนคงเป็นชิ้นเล็ก ๆ ยาวคล้ายหางกระมัง)

ดินสอที่เรารู้จักกันทุกวันนี้มาจากการค้นพบแหล่งของ graphite (หินถ่านรูปหนึ่ง) ขนาดใหญ่ในประมาณ ค.ศ. 1565 แคว้น Barrowdale เมือง Cumbria ในอังกฤษ ชาวบ้านพบว่าเมื่อเอามันมาตัดเป็นแท่งแล้วก็สามารถใช้เขียนเครื่องหมายบนตัวแกะได้ดี ความบริสุทธิ์และเป็นแท่งนี้ไม่เปราะทำให้สะดวกในการใช้ จึงเป็นที่นิยมอย่างมาก

ขณะนั้นวิชาเคมียังอยู่ในขั้นอนุบาล ผู้คนเข้าใจว่ามันเป็นวัสดุคล้ายตะกั่วจึงเรียกว่า lead ซึ่งเป็นความเข้าใจผิด ปัจจุบันในภาษาอังกฤษก็ยังเรียกไส้ดินสอว่า lead ถึงแม้ว่าจะไม่มีตะกั่วปนอยู่ด้วยแต่อย่างใด

ประโยชน์ของดินสอชนิดนี้แพร่ไปยังการใช้ในเรื่องต่าง ๆ ของชีวิตประจำวัน จนมีการควบคุมการใช้โดยทางการ ชาวบ้านก็ขโมยจากแหล่งใหญ่นี้มาใช้งาน เนื่องจากแท่ง graphite ค่อนข้างนิ่มจึงเอาหนังสัตว์หุ้มเพื่อให้เขียนได้สะดวก

แหล่ง graphite ที่อังกฤษนี้เป็นแหล่งค้นพบเดียวที่มีความบริสุทธิ์และมีคุณภาพสูง ดังนั้นอังกฤษจึงผูกขาดดินสออยู่ได้เป็นเวลาหลายปีจนมีผู้คิดค้นเอาผง graphite ซึ่งไม่จำเป็นต้องมาจากแหล่งคุณภาพสูงผสมกับซัลเฟอร์และพลวง (antimony) และปั้นขึ้นมาเป็นแท่ง ใน ค.ศ. 1662 ในเมือง Stein ใกล้เมือง Nuremberg เยอรมันนี้ ดินสอยี่ห้อ Faber-Castell สืบทอดมาจากการคิดค้นนี้จนถึงปัจจุบัน

ผู้ที่คิดเอาไม้มาหุ้มรอบแท่ง graphite เป็นสามีมภรรยาชาวอิตาลีชื่อ Simonio และ Lyndiana Bernacotti โดยมุ่งใช้เป็นเครื่องมือสำหรับช่างไม้ ลักษณะดินสอเป็นไม้รูปไข่และเป็นแท่งสั้นซึ่งใช้ในวงการช่างไม้มาจนทุกวันนี้

เมื่อเห็นดินสอหุ้มด้วยไม้เข้าท่า ก็มีผู้พัฒนาขึ้นโดยใช้ไม้กลวงสองซีกประกอบแท่ง graphite และใช้กาวติดไม้ทั้งสองชิ้น วิธีผลิตนี้ยังใช้กันอยู่จนถึงปัจจุบัน ความก้าวหน้าครั้งสำคัญของดินสอเกิดขึ้นในสงครามนโปเลียน เมื่อประมาณ 200 ปีก่อน เมื่อกองทัพนโปเลียนถูกปิดล้อมเช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศสด้วยกองทัพเรือ ไม่สามารถนำเข้าแท่ง graphite มาใช้เป็นดินสอเพื่อคำนวณตัวเลข เขียนแผนรบ ชีตเส้นจุดที่วางปืนใหญ่ได้ทหารของนโปเลียนจึงประดิษฐ์ดินสอขึ้นใช้เอง

ในปี ค.ศ. 1795 Nicholas Jacques Conté ค้นพบการเอาผง graphite ชนิดเลวที่นำเข้ามาจากเยอรมันนี้มาผสมกับดินเหนียว แล้วปั้นเป็นแท่งยาว เอาไปเผาในเตาก็ใช้เป็นไส้ดินสอได้ วิธีการผลิตนี้ใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน

ดินสอหุ้มไม้ซีดาร์แดง (Red Cedar) เป็นที่นิยมในยุโรปและอเมริกามากในศตวรรษที่ 19 เฉพาะในอเมริกาดินสอ 240,000 แท่งถูกใช้ในแต่ละวัน ไม้ชนิดนี้ไม่มีเสี้ยนและมีกลิ่นหอม ในต้นศตวรรษที่ 20 ไม้ Red Cedar ลดปริมาณลงมากจนต้องเอามาจากโรงไม้เก็บของและรั้วมาใช้ อังกฤษไปสุดโต่งถึงขนาดออกกฎหมายห้ามใช้กับเหลาดินสอเพื่อไม่ให้เหลาดินสออย่างไม่จำเป็นจนเปลืองไม้ Red Cedar

“ความจำเป็นเป็นแม่ของประดิษฐ์กรรม” เป็นความจริงเสมอ เมื่อ Red Cedar ขาดแคลน จึงหันมาใช้ไม้ Incense Cedar ที่มีอยู่มากมายย่อมสีและกลิ่นแทน ปัจจุบันนี้ดินสอชั้นดีส่วนใหญ่ก็ยังคงใช้ไม้ชนิดนี้ในการผลิต

เดิมดินสอนั้นกลม เพิ่งเป็น 6 เหลี่ยมเมื่อ Lothar von Faber หลานทวดของผู้ออกตั้งบริษัท Faber-Castell ผู้เข้ามาคุมบริษัทใน ค.ศ. 1839 เสนอนวัตกรรมนี้ ซึ่งทำให้ดินสอไม่กลิ้งตกไปจากโต๊ะ

ปัจจุบันมีการผลิตดินสอในโลกประมาณปีละกว่า 15,000-20,000 ล้านแท่ง (ครึ่งหนึ่งผลิตในจีน) ไม่ว่าปากกาหมึกซึมและปากกาลูกลื่นสารพัดชนิดจะเป็นที่นิยมอย่างไร ดินสอก็มีเสน่ห์ไม่คลาย

ที่น่าแปลกใจก็คือเรื่องสีของดินสอส่วนใหญ่ในประเทศต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่เป็นสีเหลือง เยอรมันและบราซิลมักเป็นสีเขียว ยุโรปทางใต้เช่นสเปน อิตาลีเป็นสีแดงเข้มหรือดำโดยแซมด้วยเส้นสีเหลือง ออสเตรเลียมักเป็นสีแดง โดยอีกด้านหนึ่งเป็นแถบสีดำ ในอินเดียดินสอที่ใช้กันทั่วไปเป็นสีแดงเข้มและมีเส้นสีดำสลับ ฯลฯ

ไม่ว่าวันเวลาจะผ่านไปนานแค่ไหน ไม้ดินสอก็ยังคงเป็น graphite ผสมดินเหนียวแล้วเผา (ไม้จะดำ จะอ่อนหรือจะนิ่มอยู่ที่ส่วนผสมและความร้อนที่เผา) ไม้ส่วนใหญ่สำหรับดินสอชั้นดีก็ยังคงเป็นไม้ Incense Cedar และอีกปลายด้านหนึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นยางลบซึ่งรัดด้วยแถบโลหะ

ในจำนวนผู้ผลิตดินสอรายใหญ่ของโลก Faber Castell ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่หือ ประจำตัวคงความเกรียงไกรตลอดเวลาเกือบ 400 ปีที่ผ่านมา นวัตกรรมในการนำเอายางลบติดที่ปลายดินสอก็เป็นของบริษัทนี้ เมื่อกว่า 200 ปีมาแล้วเป็นคดีในศาลสูงของสหรัฐอเมริกา และก็เป็นคดีในการใช้ยางลบติดที่ปลายดินสอ ผู้มีสิทธิบัตรเป็นฝ่ายแพ้เพราะศาลตัดสินว่า ไอเดียนี้มันชัดเจนไม่น่าเอามาจดเป็นสิทธิบัตรได้

Faber-Castell ผลิตดินสอประมาณปีละ 2,200 ล้านแท่ง ในราคาถูกเพื่อใช้กันทั่วโลก ด้วยนวัตกรรมดินสอหกเหลี่ยม ยางลบที่ปลายดินสอ สีเคลือบดินสอที่ไม่เป็นพิษ จุดมียางบนดินสอเพื่อให้เด็กจับได้โดยไม่ลื่น ตลอดจนดินสอเป็นแท่งสามเหลี่ยม ซึ่งเป็นที่นิยมของเด็ก จนถือว่าเป็นยักษ์ใหญ่ของวงการดินสออย่างแท้จริง

ผู้ผลิตดินสอมักจําหน่ายคล้ายกับผู้ผลิตเข็มเย็บผ้า เพราะไม่เคยมีใครใช้ดินสอจนหมดแท่ง (ไม่เคยมีเด็กที่ถอนเงินจากบัญชีออมทรัพย์ของธนาคารออมสินหมดเกลี้ยงเช่นกัน) และไม่เคยมีใครใช้เข็มจนหัก ส่วนใหญ่ก็มักหายไปก่อน

ดินสอชั้นคลาสสิกเสมอ ด้วยความง่ายไม่ซับซ้อนเหมือนปากกาดินสอ แถมมีราคาถูกใช้ง่ายในทุกสภาวะ (นักวิจัยอเมริกันของ NASA เสียเงินนับสิบล้านเหรียญเพื่อประดิษฐ์ปากกาลูกกลิ้งใช้ในยานอวกาศ แต่นักอวกาศรัสเซียใช้ดินสอ) ถึงแม้ว่าจะไม่มีนวัตกรรมออกมาบ่อยก็ตามในประวัติศาสตร์กว่า 400 ปี

ความเป็นคลาสสิกของสิ่งได้นั้นอยู่ที่คุณค่าของมันเอง หาได้อยู่ที่ราคาของมันไม่ ถ้ามนุษย์ทำตัวเหมือนดินสอบนเทียนไข โลกคงเต็มไปด้วยปัญญาและความสว่าง
